

Konference „Parlamentní volby a politické strany v České republice“

Volby představují každé čtyři roky příležitost k zamyšlení nad aktuální i historickou politikou, historií politických stran, hnutí a nad vývojem politického myšlení. Volby jsou – vedle mítinků politických stran – rovněž námětem řady odborných seminářů, přednášek a konferencí.

Brněnské konference s názvem Parlamentní volby a politické strany v České republice (29. – 30. 4. 2002), kterou uspořádal Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity ve spolupráci s Konrad-Adenauer-Stiftung, zastoupení v Praze, se kromě předních českých politologů, sociologů a historiků zúčastnili také zástupci českých parlamentních stran.

Dopolední část programu tak patřila převážně politologickým referátům, zabývajícím se politickými stranami, českým stranickým systémem a historií a současností našeho politického režimu.

Po listopadu 1989 se v našem státě objevily dva různé obecné politické postoje. První zcela jasně vyjadřoval nechuť ke stranám a stranictví vůbec, protože slovo „strana“ čtyřicet let znamenalo fakticky jen jednu velkou komunistickou státostranu. V první fázi polistopadového vývoje dominovala politika přímé, nestranné reprezentace v základních ohledech téměř jednotných zájmů prostřednictvím „nestranné politiky“ Občanského fóra. Zájem o organizovanost prostřednictvím politických stran se v širší míře projevil až po volbách v roce 1990 postupným prosazováním se desítek malých i větších stran a obnovou stran tradičních. Jen čtyři z tehdejší plejády nově vzniklých politických stran zůstaly významné až do dneška, ale formování jejich základů a dominantních programových stanovisek můžeme pozorovat již brzo po listopadu 1989. Další, později vznikající strany současného stranického systému, lze

považovat buď za odštěpené od původních „listopadových“ nebo za nově vznikající na základě slučování etablovaných politických subjektů.

Pavel Pšejja (FSS MU) klasifikoval čtyři hlavní proudy české politiky po roce 1990:

1. politika křesťanská
2. politika národní
3. politika levicová, která si jako první jasně vyhranila své místo
4. politika pravicová, která se poměrně rychle adaptovala a stále se úzce kryje s většinovou politikou tehdejšího Občanského fóra.

Občanské fórum mělo zásadní vliv na vytváření stranického systému, byť k ustavení standardního politického prostředí došlo jeho zásluhou (vinou) poněkud opožděně. Občanské fórum lze však současně chápat i jako nástroj stimulace vývoje politických stran. Významné politické strany se totiž začaly výrazněji prosazovat právě až s rozpadem Občanského fóra. Na jeho tradici se pak marně snažilo navázat Občanské hnutí, které neuspělo ve volbách do tehdejší České národní rady jen o několik desetín procenta.

Významným specifikem českého polistopadového vývoje, jímž se odlišujeme od jinak srovnatelných zemí jakými jsou Polsko či Maďarsko, bylo, že u nás komunistická strana neprošla jakousi demokratickou konverzí jako ve zmiňovaných srovnatelných zemích.

Jak upozornil Miroslav Novák (FSV UK), naděje na politickou alternaci v rámci stávajícího systému se ve větší míře projevila v roce 1995, kdy se ČSSD poprvé podařilo překročit hranici 20 % preferencí. Negativní přístup médií i veřejnosti může – paradoxně – stimulovat vzestup KSČM jako strany antisystémové, u níž se dlouhodobou politikou ostrakizace hromadí frustrace marginalizovaných vrstev voličů. Dokonce se jí ve stále větší míře daří získat pro členství ve straně i mladé voliče, kteří nemají zkušenosti s minulým režimem a tudíž si neuvědomují hrozbu potenciálního

vlády této strany.

Na výrazné aktivitě politických subjektů v nadcházejících volbách má podle Ladislava Cabady (ZU Plzeň) vliv i změna volebního zákona, a to především faktor snížení hranice pro získání státního příspěvku na 1,5 % hlasů. Česká politická scéna se na tak rozpadá na tři základní složky: malé, střední a velké politické strany, přičemž malých stran je velká většina, velké jsou naopak jen tři – z nich však ani jedna nezahrnuje více než 2 % politicky aktivních lidí.

Motivací malých stran bývá také finanční stránka nadcházejících voleb, přičemž výše investic jednotlivých stran do volební kampaně se diametrálně liší, ať už s velikostí strany či s předpokládaným volebním úspěchem. Státní příspěvek, který před čtyřmi lety získala, nedokázala strana Důchodci za životní jistoty (dnes: Strana za životní jistoty) proměnit ve výraznější úspěch silné mimoparlamentní politické strany, která by aspirovala na zvýšení svých preferencí a větší přiblížení se vstupu do Poslanecké sněmovny. Zůstává tedy otázka, zda-li mělo smysl snížit hranici pro získání státní dotace.

Závěrečný referát dopoledního programu, příspěvek Pavla Šaradína (FF UP v Olomouci) nastolil otázku, co je to volební program a jakou ideologickou základnu vlastně má. Ideologii přitom definoval jako „program, který směřuje k prosazování moci a jehož nositelem je společenská skupina“. Seriózní, nepopulistická politika bez jakéhokoliv ideologického základu je pravděpodobně nemožná, protože ideologie představuje nezbytný prvek k vytyčení společných cílů a současně i prostředků, kterými lze těchto cílů co nejlépe, nejefektivněji a pokud možno v co nejkratší době dosáhnout.

Za jedinou stranu, která se jednoznačně otevřeně hlásí k určité ideologii, lze považovat ODS, ostatní strany samozřejmě mají jisté cíle a plány, málo kdy však přijmou označení ideologie. Pokud se u ostatních stran toto slovo objevuje, je chápáno spíše v negativním a pejorativním smyslu.

Druhá část pondělního programu přednášek a referátů patřila politikům. Zadáni pořadatelů konference znělo pro zástupce politických stran „volební strategie a cíle“.

Předseda ČSSD a ministr práce a sociálních věcí Vladimír Špidla označil za jednu z hlavních věcí současné politiky vůbec udržení a modernizaci evropského sociálního státu, která by měla probíhat na principech demokracie, rovnosti, solidarity a udržitelného rozvoje. Za hlavní politický úkol nadcházející vlády považuje podporu demokracie, rovnou příležitost a důstojné životní podmínky pro všechny občany státu. Sociální politiku chápe Špidla především jako investici do lidského kapitálu. Politika má být uskutečňována tak, aby zajistila jak rozvoj ekonomiky, ochranu životního prostředí, decentralizaci státní správy, podporu vědy, dopravní infrastruktury atd. Za stěžejní úkoly nadcházející vlády označil i sociální dialog a vstup ČR do Evropské unie, ovšem za všeobecně přijatelných podmínek.

Předseda klubu senátorů a člen Výkonné rady ODS Mirek Topolánek představil na konferenci principy volební kampaně své strany, která probíhá na principu tzv. dekád. Samotnou volební strategii ODS označil jako akci, která má vzbudit pozitivní i negativní emoce, tedy „Víc strašit, méně slibovat“.

KDU-ČSL, podle předsedy brněnské organizace této strany Václava Bendy, chápe politiku jako cestu, určenou těm, kteří vytvářejí hodnoty pro společnost. Důraz klade především na rozvoj politické odpovědnosti, občanské společnosti, úlohu rodiny ve společnosti, program sociálně-tržního hospodářství a v neposlední řadě i na aktivní účast České republiky v procesu evropské integrace.

Senátor za US-DEU Robert Kolář upozornil, že minulé vládnoucí období bylo „obdobím vlády bez opozice“, cílem jeho strany proto bude především prosazování odpovědného vládnutí v této zemi. Po případném volebním úspěchu hodlá US-DEU prohlubovat nezávislost veřejnoprávních institucí a tisku, zajistit občanům větší přístup k informacím

a omezit imunitu ústavních činitelů. Pro českou politiku je podle Koláře nejdůležitější vyrovnat se co nejdříve s komunistickou minulostí, nastolit vymahatelné a rychle přicházející právo a vyhnout se zadlužování příštích generací.

Volební strategie a cíle představil i místopředseda Ústředního výboru KSČM Jiří Dolejš. Jeho strana vidí svůj cíl především v posílení své pozice v krajských oblastech a vytváření strany „neokomunistického“ typu, která půjde „až k základům společenského systému“, kde se pokusí hledat možnou „kvalitativní společenskou změnu“. KSČM je podle Dolejše vnímána jako silně konzervativní strana, snaží se však vyvíjet a oprostít se od „nelichotivé“ historie. V současnosti má stále kolem 110 000 členů, avšak převážně důchodového věku. Zejména proto nejsou čeští komunisté schopni vymanit se ze zajetí své minulosti.

Druhý den pokračovala konference dalším politologickým blokem, který se věnoval problematice volebních systémů s ohledem na existující a možné volební systémy pro Českou republiku. Michal Klíma (VŠE Praha)

se ve svém referátu zabýval problematikou volebního chování politických stran a jejich voličů v letech 1998 a 2002. Fundovaný příspěvek do diskuse ohledně možné podoby volebního systému ČR představoval rozbor možných důsledků nové podoby volebního zákona od Tomáše Lebedy (Sociologický ústav AV, Praha), předního českého odborníka na problematiku volebních systémů. Michal Kubát (FSV UK, Praha) se ve svém příspěvku vrátil k intenzivní politické i odborné diskusi, která se týkala změny českého volebního systému a prezentoval příspěvek, v němž zkoumal postoj českých politických stran k různým formám volebního inženýrství. Konference zakončil příspěvek Miroslava Mareše (FSS MU, Brno), který se zabýval volební strategií radikálních stran a extrémistických subjektů.

Konference „Parlamentní volby a politické strany v České republice“ představovala složením vystupujících i obsahem příspěvků zajímavou odbornou aktivitu, která ukázala, že česká politologická obec reflektuje aktuální politické dění.

Jana Rýznerová